

4 MEI

DODENHERDENKING

Theatermakers geven vanavond, na de Dodenherdenking op de Dam, overal in het land extra betekenis aan 4 mei. Ook schrijver Arnon Grunberg en componist Iván Fischer.

‘Holocaust versus #MeToo, lijden wegen is absurd’

Hanny Alkema

Elf nationale theatergezelschappen presenteren vanavond een nieuwe toneeltekst: ‘De Tweede Wereldoorlog eindigt vandaag’. Ze doen dat in het kader van ‘Theater Na de Dam’ en als speciale bijdrage aan de Nationale Dodenherdenking. Het stuk is een ‘tragikomedie over een Holocaust-overlevende in het #MeToo-tijdperk’, geschreven door Arnon Grunberg.

Uw reden om dit stuk te schrijven: herdenken is net als democratie een theatrale aangelegenheid. Wat bedoelt u daarmee?

“Dat ritueel van daar samen staan op de Dam, het neerleggen van de kransen, de trompet voor de twee minuten stilte: die vorm is zo theatraal. Dat emotioneert meer dan wanneer je in je eentje thuis stil zit te zijn. Het roept bij mij iets op van bescherming van onze veiligheid. Met de democratie als staatsbestel om die bescherming te bieden. Hoe dat dan werkt in een parlement is ook weer een vorm van theater. Het gaat daar zeker ook om presentatie. Onzin dat een politicus altijd alleen mag zeggen wat hij echt denkt en meent. Kijk maar naar de gevatte debaters in het Britse Lagerhuis: om jaloers op te zijn.”

U zet een Holocaust-overlevende en een #MeToo-slachtoffer tegenover elkaar. Is dat niet appels met peren vergelijken?

“Natuurlijk. Genocide en #MeToo zijn niet te vergelijken. Maar is dat niet iets wat juist voortdurend gebeurt? Dat de Holocaust steeds maar weer als metafoor wordt gebruikt? Dat er altijd competitie in lijden wordt gevoerd? Lijden kun je niet wegen. Het wegen van lijden is altijd absurd.

“Maar daarnaast: een slachtoffer is niet altijd heilig en een dader wordt te vaak publiekelijk aan de schandpaal genageld. Dat verdient meer nuance.”

U voert een journaliste op die een beroemde, bejaarde overlevende, ‘de grote herdenker’, van verkrachting beschuldigt, twintig jaar na dato. Zorgt dat voor nuance?

“Het gaat me vooral om de ambiguïteit in situaties. Schrijven is toch vooral tot denken aanzetten. Ik was maanden eerder in verwarring gebracht door de column van een journaliste over hoe zij in haar beginjaren tijdens een interview was bepoteld door een vermaard filmmaker. Nota bene Claude Lanzmann, de maker van dé Holocaustfilm, ‘Shoah’.

“Het maakte inzichtelijk hoe zoiets kon gaan, tegelijk vroeg ik me af of je dat na zoveel jaar nog aan de kaak moet stellen. Dat prikkelde me.

“De journaliste in mijn stuk vond ik langzamerhand een tragische heldin worden, belasterd, zonder recht op erkenning van leed. En dat de herdenker een misdrijf heeft begaan, betekent niet dat hij niet ook slachtoffer is, of is geweest. Het is zo complex. Enige terughoudendheid in het veroordelen is wel geboden.”

U laat het Koor over bekende #MeToo daders zeggen: ‘Woody Allen, Weinstein, Job Gosschalk, allemaal Joden’. Is dat niet stigmatiserend?

“Ik heb dat zinnetje van iemand in een restaurant gehoord. Je weet dan: dat wordt vaker gedacht. Daar moest ik iets mee. Antisemitisme verdwijnt niet door het te verzwijgen. Ik hoop dat het publiek de veroordelen herkent en de ambiguïteit onderkent.”

En tussendoor kan lachen om een schimpgrage moeder als komische noot?

“Die moeder is de grote relativeerder én al even dubbelzinnig. Ze heeft haar Joodse man voor de gaskamer behoed, die vervolgens almaar vreemd ging onder het motto: mijn hele familie is uitgemeord; mág ik even?!”

